İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 9
GİRİŞ 13

BÖLÜM 1
AKADEMİK KAYNAKLARLARDA 36 ERDEMLİ ADAM 19

1. GERSHOM SCHOLEM VE DAS BUCH BAHIR 21
2. A RABBINIC ANTHOLOGY (Montefiore & Loewe, 1938-1960) 27
3. THE WAYS OF THE RIGHTEOUS (Orchot Tzaddikim, ed. Seymour J. Cohen, 1982) 34
4. JEWISH MYTH, MAGIC, AND MYSTICISM (Geoffrey W. Dennis, 2009) ... 41
5. LAMED VAV TZADDIKIM REVEAL THE HIDDEN LİGHT (Rabbi Hannah Laner-Sefaria) 48
6. TZADIKIM NISTARIM - LAMED VAV TZADDİKİM (Wikipedia) 56

BÖLÜM 2
KABALİSTİK KAYNAKLAR 65

1. Talmud 67
2. Midraş - Bereşit Rabba 35:2 71
3. Zohar 73
   3.1 Bereshit, Lech Lecha, Peraşa 2, "Upon what the world exists", pasuk 4-9. 74
   3.2 Bereshit, Lech Lecha, Peraşa 15, "The Holy One, blessed be He, delights Himself with the souls of the righteous", pasuk 130-135. 83
   3.3 Bereshit, Lech Lecha, Peraşa 29, "Bless Hashem, you angels of His", pasuk 315-318. 92

3.4 Bereshit, Vayera, Peraşa 15, “Abraham shall surely become”, pasuk 205–210. 98
3.5 Bereshit, Vayera, Peraşa 17, “Will You also destroy the righteous with the wicked?”, pasuk 218–223. 106
3.6 Vayikra, Acharei Mot, Peraşa 39,“But the righteous is an everlasting foundation” teması, pasuk 230–235. 119
3.7 Vayikra, Acharei Mot, Peraşa 4, “All the rivers run into the sea” (Yesod/“tzadik yesod olam”) akışı, pasuk 30–37. 133
3.8 Bereshit, Vayeshev, Peraşa 14, “Zion and Jerusalem”, pasuk 145–149. 151
3.9 Vayikra, Vayikra, Peraşa 32, “The Holy One, blessed be He, decrees a sentence and the righteous man nullifies it”, pasuk 238–244. 162
3.10 Shemot, Mishpatim, Peraşa 10, “A vow and an oath”, pasuk 404–407. 177
3.11 Bereshit, Bereshit A, Peraşa 37, “The hidden light”, pasuk 348–357. 185
3.12 Prologue, Peraşa 12, “The donkey driver”, pasuk 74–119. 205
4. Tikkunei Zohar – 50b pasajı 309

KAYNAKLAR 315

TEŞEKKÜR 319

YAZAR HAKKINDA 320

ÖNSÖZ

Lamed-Vav Tzadikim (Suk. 45b'deki "her gün Şekinah'ı karşılayan 36 tzadik" motifi) ilkesel olarak **bilinemez** bir statüdür; çoğu rivayette kişi **kendisi de bilmez**. Dolayısıyla doğrulanabilir bir "teşhis" yoktur. Ancak sergilenen bazı vasıflar; karşılık beklemeksizin sağlanan kesintisiz hizmet, atalara sadakat ve tevazu, görünür övgüden ziyade **hizmet merkezli** yönelim, yanı başımızdaki birinin bile onlardan biri olabileceği ihtimalini **mantıksal düzeyde** tutarlı kılar. "Kesin böyledir" denmez; **yaşayışla** yaklaşılır.

Ayırt edici işaretler (etiket değil, istikamet)

Akademik bir çerçevede, "lamed-vavnik gibi yaşamak" şu eksenlerde görünür:

1. Hester (örtülülük): İyiliklerin mümkün olduğunca anonim kalması; görünürlükten ziyade **tesir** peşinde olmak.

2. Arvut (karşılıklı sorumluluk): Kendi çevresi dışında kalanlar için de dua, zaman ve emek tahsisi.

3. Anavah (tevazu): Başarıyı kendine mâl etmeme; övgüyü hızla kolektife ve Kaynak'a iade etme.

4. Simḥah shel mitzvah: Hizmet anında iç sevinç; zorlukta bile sönen değil **derinleşen** neşe.

5. Shmirat ha-dibbur: Şöhret üretmeyen, yaralayıcı dili azaltan, onarıcı sözü çoğaltan bir konuşma disiplini.

6. Tikkun yönelimi: Öğretiyi "aktarılmış bilgi" olarak değil, **iyileştirici eylem** olarak örgütleme.

Kendimize sorabileceğimiz iki sağlam soru şu olabilir

- **Ben de onlardan biri olabilir miyim? Bu düşünce bende gurur mu, sorumluluk mu doğurur?** Gurur artıyorsa yanlıştayız; sorumluluk ve tevazu derinleşiyorsa doğru yöndeyiz.
- **Gizlide yaptığım hayır, görünürde yaptığım kadar (hatta daha fazla) mı?** Cevap "evet"e yaklaştıkça, etiketsiz erdemlilik çizgisine yaklaşırız.

Onlar gibi olabilir miyim? (etiketsiz)

- Haftalık **anonim** bir iyilik kotası koyun (kimse bilmesin).
- Kendinizden **başkası için** kısa bir niyet/dua (isim vererek mümkünse).
- Birinin başarısını **sessizce kolaylaştırın** (tanıtımını yapmadan imkân açmak).
- Zor bir durumda "haklılık" yerine **barışı** seçmeye yönelik mikro-şartlaşma.

"Acaba ben onlardan mıyım?" ya da "Onlardan birisi olabilir miyim?"sorusunun en doğru cevabı, onlar **gibi** yaşamaktır. Zaten fiilen bunu yapıyorsanız; öğreniyor, öğretiyor, onarıyorsanız bu iyidir. Etiket konulsun veya konulmasın, **işlev** yerini bulur.

Bunlar **bitul/teslimiyet**'in çekirdeğidir: bilmekten, unvandan, etiketin cazibesinden geri durmak; "işittirileni yapmak" ve zamanı **O'nun** tayinine bırakmaktır. Bu, Kabalistik dilde **anavah** (tevazu) ve **hishtaavut** (denge) çizgisidir; "kim olduğumu bilmem gerekmez—yapmam gerekeni yaparım." düşüncesi Onların düşüncesidir.

Bu sözler üzerine kurulan çerçeve üç sütun üzerinde durur:

1. Gizlilik (hester): erdemin görünür onaydan bağımsız kalması.

2. Zamanın O'na ait oluşu: *"Zamanlarım elindedir"* (Teh. 31:15) bilinci.

3. İtaat olarak işitme: önce dinleme, sonra eylem; **ratzo–şov** ritmi içinde kibri söndüren pratik.

"Belki de onlardan birisiyim demek…", **ego için kapıyı kapatıp göreve kapıyı açmak** demektir. Bu, "gizli tzadik" motifinin özüne uygundur: gizlilik hem dışa hem de kişinin kendi bilincine karşıdır—ama **işlev** görünür: ışığı taşımak, onarmak, aktarmak.

Yolu böyle sürdürmek için bazı püf noktaları şunlar olabilir:

- İyilikte anonimlik (hester ḥesed);
- Şabat'ta sözün korunması (dibbur'un saflaştırılması);
- Kısa b**ir "işitmeye niyet"**: eyleme başlamadan bir cümleyle "İşittirmek ve yaptırmak."

Geri kalanı ise: **O işittirir; biz yaparız'**dır**.**

Bu araştırma ve inceleme çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde konu ile ilgili akademik literatür taranmış ve açık kaynaklardan elde edilen bilgiler derlenmiş, incelenmiş ve Kabalistik bakış açısıyla yorumlanmıştır. İkinci bölümde ise konu ile ilgili Kabalistik kaynaklar üzerinde yapılan araştırmalarda yine konu ile ilgili olan kısım üzerinde inceleme ve analiz yapılmıştır.

Her iki bölümde de incelenen kaynaklar üzerinde yapılan yorum, analiz ve değerlendirmeler tamamen tarafıma aittir ve hiçbir bağlayıcılığı yoktur.

GİRİŞ

Lamed Vav Tzaddikim: "Gizli 36" Geleneğinin Kaynakları, Anlamı ve Yansımaları

Lamed Vav Tzaddikim (ל״ו צדיקים; "Gizli 36 Erdemli") öğretisi, her kuşakta dünyanın varlığını "liyakatleri" ile ayakta tutan en az otuz altı gizli erdemlinin bulunduğunu ileri sürer. Talmudik temele dayanan bu motif, ortaçağ mistik literatürü, Hasidik efsaneler ve modern kültürde geniş yankı bulmuştur. Bu derleme; öğretinin Talmud'daki dayanakları, sayısal varyasyonları (30, 36, 45, 72), Kabalistik-Hasidik yorumlar, ahlaki-pedagojik mesaj, cinsiyet boyutu ve çağdaş kültürel iz düşümlerini, yalnızca detayı aşağıda verilen incelenen kaynaklar kapsamında değerlendirmektedir.

Lamed Vav Tzaddikim: Gizli 36 Erdemli Kişi Geleneği

1. Terminoloji ve Tanım

- **Lamed (ל)** = 30
- **Vav (ו)** = 6 – toplam **36**
- **Tzaddikim** = erdemli kişiler
- **Nistarim** = gizli olanlar

Yidiş geleneğinde bu kişiler **Lamedvovnik** olarak anılır. "-nik" eki Yidiş ve Slav dillerinde "kişi" anlamını taşır. Öğretiye göre her nesilde en az otuz altı gizli erdemli bulunur; bu kişiler

Şehina'yı karşılar, dünyayı ayakta tutar. Kimlikleri başkalarınca bilinmez, çoğu geleneğe göre kendileri de kim olduklarını bilmezler. Bu tevazu öylesine belirgindir ki, kendini "ben gizli erdemlilerdenim" diye ilan eden biri kesinlikle onlardan biri değildir.

2. Talmudik Çekirdek ve Sayısal Varyantlar

Öğretinin kaynağı Talmud'dur: "Dünya, İlahi Varlığı her gün kabul eden 36 erdemli kişiden daha azına sahip değildir." (Sanhedrin 97b; Sukka 45b).

- **Bereşit 18**'deki İbrahim–Sedom diyaloğu, geleneğin arka planıdır: İbrahim, Yaradan'dan 50, sonra 45, 40, 30, 20 ve nihayet 10 erdemli kişinin hatırı için şehri bağışlamasını ister. Bu, azınlığın hatırına çoğunluğun korunabileceğini gösterir.
- **Abbaye'nin yorumu**: Yeşaya 30:18'deki "O'nu bekleyenler ne mutludur" ayetindeki "lo" ifadesinin sayısal değeri 36'dır.
- **30**: R. Şimon b. Yohai, "Dünya hiçbir zaman 30 erdemliden mahrum değildir" der.
- **45 (30+15)**: R. Şimon b. R. Yehosadak'a göre 30'u Eretz Yisrael'de, 15'i diasporada bulunur. Rav Yehuda'ya göre 30, "uluslar arasındaki erdemliler"i temsil eder.
- **72 (36+36)**: Bazı gelenekler, her kuşakta 72 kutsal kişiden söz eder: 36'sı Yisrael'de, 36'sı dışında. *Meor VaShemesh*, 72'nin Musa ve Harun ile birlikte 70 ihtiyarı temsil ettiğini açıklar. Sfat Emet, Hanuka'daki 36 mumla ilişki kurar. Ayrıca sayı, 6 Yaratılış günü + 30 günlük ayla da bağdaştırılır.

Gematriyada 18 "hayat" anlamına gelir; 36 = 2×18 – "çifte hayat" simgesidir.

3. Köken ve Yorumlar

Çoğu araştırmacı, 36 sayısının Yahudi kökenli olmayabileceğini belirtir. Gershom Scholem, sayının kökenini Helenistik ve Doğu astrolojisinde yer alan **36 göksel dekan** inancına bağlar. Bu dekanlar yılın on günlük dilimlerini yönetirdi. Her hâlükârda,

36 sayısının Kabala tarafından benimsenmesiyle bu motif Yahudi mistisizminde kökleşmiştir.

Not: Bu inanç **Doğulu Yahudilerde (Oriental Jewish communities)** yer almamıştır; daha çok Avrupa Yahudi mistisizminin ürünüdür.

4. İşlev: "Azın Liyakatiyle Dünyanın Ayakta Kalması"

Bu erdemliler sayesinde dünya tamamen yok olmaktan korunur. Onlar insanlığın varlığını Yaradan'ın gözünde meşrulaştırır.

- **Safed anlatısı**: Bir lamedvovnik, Ari ha-Kadoş (R. Yitzhak Luria) tarafından "Rabbi Nissim" kılığında kurtarılır.
- **Mormon paraleli**: Bu tema, Hristiyanlık'taki "Üç Nefit Efsanesi"ne ilham vermiş olabilir.
- **Kuşaklar arası devamlılık**: Onlar sıradan insanlardır; doğar ve ölürler. Biri öldüğünde, görev farkında olmayan başka bir kişiye geçer.
- **Mesih ihtimali**: Bazı geleneklerde 36'dan biri, dünya hazır olduğunda Mesih olabilir.
- **Hasidik folklor**: En büyük tehlike zamanlarında ortaya çıkar, mucizevî güçleriyle kurtarır, sonra yeniden sıradan hayatına döner.

5. Ahlaki-Pedagojik Mesaj

Bu öğretinin en önemli amacı ahlaki sorumluluk vurgusudur:

- Herkes, kim olduğunu bilmediğimiz bu erdemlilerden biri olabilir. Bu yüzden herkese nazik davranmalı, özellikle "önemsiz" görünenlere merhamet göstermeliyiz.
- Dünya belki de senin erdemine bağlıdır.
- Asıl değer, zekâ veya servette değil; samimiyet, dürüstlük ve tevazudadır.

6. Cinsiyet Boyutu

Çoğu kaynak "righteous men" ifadesini kullansa da, kutsal metinlerde kadınların da aynı misyonu üstlendiği görülür: